

SYNOCHI

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΟΥ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ»

ΤΜΗΜΑ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΥ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

E-JOURNAL OF THE LAB "CHURCH AND CULTURE"

DEPARTMENT OF THEOLOGY

FACULTY OF THEOLOGY

NATIONAL AND KAPODISTRIAN UNIVERSITY OF ATHENS

ΤΕΥΧΟΣ 3 ▪ VOLUME 3

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2024 ▪ DECEMBER 2024

Η θέση της γυναίκας στη λατρεία σύμφωνα με τον Άγιο Συμεών Θεσσαλονίκης

Καλομοίρη Δ. Μαρία³⁹⁴

Το ζήτημα της συμμετοχής των γυναικών στη λατρεία έχει προκαλέσει και προκαλεί ακόμη και σήμερα αρκετές συζητήσεις στον εκκλησιαστικό χώρο. Η λατρεία ως έργο του λαού του Θεού συνιστά κατά την παράδοση της Εκκλησίας μια συμμετοχική διαδικασία κλήρου και λαού, ανδρών και γυναικών. Στην παρούσα μελέτη σκοπός είναι να εξεταστεί η θέση της γυναίκας στη λατρεία μέσα από το έργο του Αγίου Συμεών Επισκόπου Θεσσαλονίκης.

1. Η θεμελίωση του θέματος

Θα πρέπει κατ' αρχάς να παρατηρήσουμε ότι ο Άγιος Συμεών αποδίδει σημαντική βαρύτητα και σωτηριολογική σημασία στο εκκλησιαστικό λειτουργικό τυπικό. Το τυπικό περιλαμβάνει τον τρόπο, τον χρόνο, το διδακτικό και θεολογικό περιεχόμενο, τον συμβολικό χαρακτήρα των ιερών τελετών, και εικονίζει κατά κάποιον τρόπο αυτήν την ίδια τη λειτουργική πράξη και τάξη, παραδεδομένη από τους Πατέρες³⁹⁵. Στην παραδεδομένη και διδασκόμενη λειτουργική πράξη δηλώνεται και παράλληλα αναδύεται το βίωμα της ιερότητας της θεανθρώπινης σχέσης, το μυστήριο της εν Χριστώ ιερότητας του ανθρώπου (*γενική ιερωσύνη*), αφού το «εν Χριστώ» δηλώνει βαπτισμένους και μετόχους στο Σώμα Χριστού, καθαρισμένους, και αναγεννημένους με το βάπτισμα στο όνομα της Αγίας Τριάδος³⁹⁶.

Υπάρχει παράλληλα και μια «χωριστή χάρις», δηλαδή η *μυστηριακή ιερωσύνη*, την οποία μόνο οι αρχιερείς και ιερείς φέρουν και αποτελεί -κατά τον Άγιο Συμεών- έργο «τῆς πανουργοῦ καὶ ἀναπλαττούσης καὶ ἀγιαζούσης τὰ πάντα δυνάμεως»³⁹⁷. Πρόκειται, όπως διδάσκει ο Συμεών, για την εξουσία του δημιουργού και πλάστη μας, ο οποίος θέλει πάντοτε το καλό των δημιουργημάτων του και γι' αυτό ήλθε για να ανατρέψει τα δεδομένα της πτώσης του ανθρώπου. Αυτήν την εξουσία για τη διακονία στο έργο της σωτηριολογικής διδασκαλίας (= αποστολική διδαχή) και της

³⁹⁴ Υποψήφια Διδάκτωρ Ιστορίας και Θεολογίας της Λατρείας, Τμήμα Θεολογίας Θεολογικής Σχολής Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

³⁹⁵ Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν*, 302-303, PG 155, 556B.

³⁹⁶ Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τοῦ ἁγίου μύρου*, 73, PG 155, 248A.

³⁹⁷ Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τοῦ ἁγίου μύρου*, 74, PG 155, 249A.

ιερουργίας της σωτηρίας (= ιερά μυστήρια) την κληροδότησε ο Χριστός μέσω της μυστηριακής ιερωσύνης στους αποστόλους και στους διαδόχους τους (= αποστολική διαδοχή)³⁹⁸.

Εδώ ακριβώς με τις δύο μορφές της ιερωσύνης (γενικής και μυστηριακής) και με το λειτουργικό τυπικό ολοκληρώνεται, κατά τον Συμεών, ο εξεικονισμός της ουράνιας «μυστικής λειτουργίας», όπως τη δίδαξε ο Διονύσιος Αρεοπαγίτης (Ψευδοδιονύσια)³⁹⁹. Αυτή η παραδεδομένη ιερουργία και το «τυπικόν» αυτής (λειτουργικός τύπος) «δεν ήτο ανθρωπίνη επινόησις, αλλά μίμησις της ουρανίου λειτουργίας των αγγέλων», λέγει ο Ιω. Φουντούλης⁴⁰⁰ παραπέμποντας στον Συμεών, ο οποίος κάνει σαφώς λόγο για την εις τον Ναό κατά τη θεία λατρεία εξεικόνιση της «ουρανίου τάξεως»⁴⁰¹. Στην ως άνω εξ ουρανού παραδεδομένη και εξεικονιστική της ουρανίου τάξεως λατρεία μετέχει με καθιερωμένο τρόπο κλήρος και λαός και αγιάζεται η ανθρωπότητα μέσα στην Εκκλησία που είναι *Σώμα Χριστού*.

Κατά την αναφορά στην ανθρωπότητα, η οποία αποτελείται από άνδρα και γυναίκα, προκύπτει και η αναφορά για τη σχέση ανδρός και γυναικός μέσα στην Εκκλησία και στη θεία Λατρεία, όπως θα δούμε να αναπτύσσεται η σχέση αυτή στη διδασκαλία του Αγίου Συμεών, κυρίως στη διδασκαλία του για τον γάμο. Ο Άγιος Συμεών συνδέει τον γάμο και με τη διήγηση της Γενέσεως (Γεν. α', 27-28, β', 18-24) για τη δημιουργία του ανθρώπου⁴⁰². Η περί δημιουργίας του ανθρώπου βιβλική διδασκαλία αναφέρεται στην εκφρασθείσα θεία βούληση για τον άνθρωπο, όπως δηλώνεται με σαφήνεια στη σχέση του άνδρα και της γυναίκας από τον τρόπον της δημιουργίας τους: Πρόκειται για σχέση *φυσικής ομοτιμίας* με παράλληλη τη *διάκριση των λειτουργικών ρόλων* του άνδρα και της γυναίκας, αφού από τη διήγηση της Γενέσεως προκύπτει ότι ο μεν άνδρας (Αδάμ) είναι ο

³⁹⁸Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περί τῶν ἱερῶν τελετῶν*, 36, PG 155, 248177D: «Ἡ χειροτονία δὲ τὴν ἐξουσίαν παρέχει καὶ δύναμιν τοῦ ποιήσαντος. Καὶ ἐπειδὴ οὐδὲν τῶν ὄντων χωρὶς αὐτοῦ, ἤλθε δὲ αὐτὸς εἰς τὸ εὖ εἶναι ἡμᾶς ἀγαγεῖν, ταύτην οὖν τὴν δύναμιν...παρέσχεν ἡμῖν διὰ τῆς αὐτοῦ ιερωσύνης· καὶ δι' αὐτῆς πᾶσαι ἡμῖν αἱ τελεταὶ ἐνεργοῦνται, καὶ οὐδὲν ἅγιον χωρὶς ἱερέως ἐστίν». Βλ. καὶ στο *Περί τοῦ ἁγίου μύρου*, 73, PG 155, 248C, ὅπου ἀναλύοντας τὴν ευχήν τοῦ ἁγίου Μύρου λέγει ὁ Συμεών ὅτι οἱ ἱερεῖς εἶναι "ευχάριστοι δούλοι", ἴτοι υπηρέτες τοῦ ἔργου τοῦ Θεοῦ, μιᾶς διακονίας «μέγιστον δῶρον», ἀφού ἡ θεία χάρις «τοὺς γηϊνοὺς καὶ φθαρτοὺς υπηρέτας ὑπέδειξε τῶν ἐπουρανίων».

³⁹⁹Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περί τοῦ ἁγίου Μύρου*, 76, PG 155, 249D-252A: «Καὶ γὰρ ὁ Ἀρχιερεὺς ἐστὶν ὁ τὰ πάντα διὰ τῶν ἱερέων καὶ τῶν λοιπῶν κληρικῶν (χειροτονήσας αὐτούς) ἐνεργῶν ἐν τοῖς μυστηρίοις. Καὶ Διονύσιος τοῦτο φησι».

⁴⁰⁰Φουντούλης, Ιωάννης. *Το λειτουργικόν ἔργον Συμεών τοῦ Θεσσαλονίκης. Συμβολή εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ θεωρίαν τῆς θείας λατρείας*, [Εταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν Ἰδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου 84], Θεσσαλονίκη 1966, σ. 140

⁴⁰¹Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος*, 365, PG 155, 680BC: «Οὐκ οἶδας ὅτι τάξις συνέχει τὰ πάντα, ὡς γέγραπται...καὶ ὅτι ἡ ἐν οὐρανοῖς εὐταξία καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐστὶ;». Βλ. καὶ *Ἀποκρίσεις*, 19, PG 155, 872A: «τάξεις εἰσὶν, ὡς ἔφη Διονύσιος...μιᾶς οὐσίας ἐκάστης τάξεως. Τοῦτο οὖν καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐστὶ, τὰ οὐράνια μιμουμένη, μᾶλλον δὲ ὡς ἡνωμένη τοῖς οὐρανοῖς».

⁴⁰²Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περί τῶν ἱερῶν Τελετῶν*, 38, PG 155, 180B: «διὸ καὶ εὐλογεῖ τὸν γάμον αὐτὸς (ὁ Θεὸς), ὡς ἂν μὴ χωρὶς εὐλογίας ἢ ἀπαρχῆς τυγχάνῃ τῆς ἡμετέρας ζωῆς».

φορέας της ανθρωπίνης φύσεως (γενάρχης) η δε γυναίκα (Εύα) επειδή επλάσθη από την πλευρά του Αδάμ φέρει την ίδια με αυτόν φύση. Συνεκδοχικά, θα πρέπει να τονισθεί η «εν ομοτιμία διάκριση των φύλων», που είναι απαραίτητη «για να διαφυλαχθεί η εκ της Δημιουργίας οντολογική ενότητα του ανθρώπου, να αποφευχθεί δηλαδή η οντολογική τους θεώρηση, η οποία θα επέφερε και τη βάση της φυλικής διακρίσεως οντολογική διάσπαση του ανθρώπου». Με τον τρόπο αυτό η γυναίκα υπάγεται κατά τη φύση της στον γενάρχη Αδάμ, ενώ κατά τη λειτουργικότητά της δηλώνει την *απαρχή της κοινωνικότητας* του ανθρώπου, και άρα έχουμε «διακεκριμένη λειτουργικότητα του ανθρώπου, στα πλαίσια της μιας οντολογίας του. Έχουμε ανθρωπότητα φυσικώς μοναρχούμενη και κοινωνικώς δομημένη» και ως εκ τούτου εξεικονίζουσα τη θεία τάξη και ζωή βάσει της "κατ' εικόνα Θεού" δημιουργίας της⁴⁰³.

Αυτή η δημιουργική θεία βούληση και τάξη αποκαθίσταται στην εν Χριστώ ανακαινισμένη ανθρωπότητα ορίζοντας και τη σχέση και τη θέση ανδρός και γυναικός μέσα στην Εκκλησία και στη θεία Λατρεία, αφού η "εκκλησιαστική τάξις", όπως και η οριζόμενη από τη Δημιουργία σχέση έχουν κοινή πηγή, τον Θεό Λόγο. Ο σαρκωθείς Θεός Λόγος θεμελίωσε την Εκκλησία, στην οποία η "εκκλησιαστική τάξις" αναφέρεται στη βούληση και στη διδαχή Του. Πρόκειται δηλαδή για τη *Χριστοκεντρικότητα της Εκκλησίας*⁴⁰⁴. Η χριστοκεντρική σωτηριολογική προοπτική αποτελεί την αντιστροφή των δεδομένων της πτώσεως και την αποκατάσταση του δημιουργικού θείου θελήματος για τον άνθρωπο, εξασφαλίζοντας και εγγυώμενη εν Χριστώ την πορεία προς τη θέωση⁴⁰⁵.

Όλα αυτά εξεικονίζονται στη λειτουργική πράξη της Εκκλησίας, την οποία ερμηνεύει ο Άγιος Συμεών, δηλώνοντας όπως είπαμε ότι είναι εκ Θεού και άρα όχι κάποια απλώς κοινωνική-ηθική επιταγή, με την έννοια ότι προσαρμόζεται στις κοινωνικές αλλαγές κάθε εποχής. Είναι κυρίως *θεολογική*, με την έννοια ότι εξεικονίζει το εκ της Δημιουργίας σταθερό και αμετάβλητο θείο θέλημα για τον άνθρωπο, όπως αυτό διδάσκεται και βιώνεται στη σωτηριολογική λατρεία της Εκκλησίας. Αυτό σημαίνει ότι είναι μεν κοινωνική, αφού η Εκκλησία είναι κοινωνία, αλλά δεν συμεταβάλλεται όταν αλλάζουν οι κοινωνικές συνθήκες, αφού δηλώνει το θείο θέλημα για την κατά Θεόν υγεία της φύσης του ανθρώπου. Ερμηνεύεται βέβαια βάσει των κοινωνικών δεδομένων κάθε εποχής, με τέτοιο όμως τρόπο που να μην αλλοιώνεται το σωτηριολογικό μήνυμα της αποστολικής

⁴⁰³Κοντογιάννης, Σπυρίδων & Κάρμης, Αθάνασιος. «Μια Ορθόδοξη προσέγγιση του ζητήματος της χειροτονίας των γυναικών», [Ανάτυπον εκ ης Επιστημονικής Επετηρίδος της Θεολογικής Σχολής Αθηνών, τόμ. ΛΓ'], Αθήναι 1998, σσ. 581, 585.

⁴⁰⁴Φειδάς, Βλάσιος. *Εκκλησιολογία μεταξύ Χριστολογίας και Πνευματολογίας υπό το φως της Πατερικής Παραδόσεως*, Αθήναι 2018, σ. 360. Βλ. και Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περί τοῦ θείου Ναοῦ*, 91, PG 155, 741 AB.

⁴⁰⁵Κοντογιάννης, Κάρμης, «Μια Ορθόδοξη προσέγγιση του ζητήματος της χειροτονίας των γυναικών», σ. 589.

παραδόσεως. Εάν δεν τηρηθεί αυτός ο κανόνας, τότε προκύπτουν αιρέσεις, επηρεασμένες από ιδεοληψίες και, όπως λέγει ο Άγιος Συμεών, προερχόμενες από «ΐδιες όρμές» (φιλοσοφικές, κοινωνικές, πολιτικές, φιλοδοξίες ατόμων, κοινωνικών ομάδων κ. ά.)⁴⁰⁶.

Ο «κανόνας» αυτός αποτελεί και το θεμελιώδες κριτήριο, με το οποίο ο Άγιος Συμεών ερμηνεύει την εκκλησιαστική και λειτουργική πράξη που αφορά τη θέση της γυναίκας στην Εκκλησία. Θα αναπτύξουμε τη διδασκαλία του, την οποία συνοψίζουμε σε τρεις επιμέρους κατευθύνσεις: α) Τη διδασκαλία που προκύπτει από το μυστήριο του γάμου, β) τη διδασκαλία που προκύπτει από το μυστήριο της Ιερωσύνης και γ) τη διδασκαλία για την Παναγία.

2. Η διδασκαλία του Αγίου Συμεών για τη γυναίκα στην Εκκλησία

α. Η θέση της γυναίκας, όπως δηλώνεται στην τελετή των αρραβώνων και στο μυστήριο του γάμου

Σημαντική είναι όπως είπαμε η διδασκαλία του Αγίου Συμεών για τη γυναίκα, η οποία συνδέεται με το ιερό μυστήριο του γάμου, το οποίο, όπως λέγει, αποτελεί θεία παραχώρηση και ευλογία που δόθηκε από τον Θεό στον άνθρωπο «διὰ μόνην παιδοποιίαν και διὰ τὸν ἐκ τῆς παρακοῆς ἐπακολουθήσαντα θάνατον, ἵνα ἕως ἄν ἔλθῃ ἡ ἀθανασία, ὁ παρὼν φθαρτὸς διαμένη βίος». Τονίζει παράλληλα ότι ο γάμος δόθηκε στην απαρχή της ζωής των ανθρώπων για να υπάρχει η θεία ευλογία, η οποία όμως απαιτεί από το ανδρόγυνο να ενώνονται «ἐννόμως, δίχα ψόγου καὶ ῥύπου», και να φυλάττουν τον γάμο τους άμωμον και παρθενικόν, με την έννοια της παρθενίας μέχρι τον γάμο, καθώς και της αποφυγής της πορνείας, της αρπαγής, της πολυγαμίας, της αιμομιξίας, αλλά και της μοιχείας μετά τον γάμο⁴⁰⁷. Θα παρατηρήσουμε επίσης ότι, ενώ στην αρχή ο Συμεών λέγει ότι ο γάμος συνδέεται μόνο με την παιδοποιία, στη συνέχεια υποδεικνύει και έναν άλλο σκοπό του μυστηρίου αυτού, δηλαδή τη «δουλεία» ενώπιον του Θεού (= ταπείνωση), τη σωφροσύνη και ομοφροσύνη, την ειρήνη και την ομόνοια, και γενικά ό,τι απαιτείται για την μέσα στον γάμο διατήρηση της θείας ευλογίας και για την πνευματική ολοκλήρωση των ανθρώπων⁴⁰⁸. Η σειρά της εμφάνισης των σκοπών του γάμου οφείλεται στο γεγονός ότι ο Συμεών ερμηνεύει τις ευχές του ιερού

⁴⁰⁶Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος*, 365, PG 155, 680B: «Πῶς οὖν τολμᾷ τις ὄλως τὰ μετὰ λόγου καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ Λόγου ἰδίαις ὀρμαῖς παρορᾶν; Καὶ ἑαυτὸν εἰσάγειν τῆς τούτων καταλύσεως νομοθέτην;».

⁴⁰⁷Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τοῦ τιμίου καὶ νομίμου γάμου*, 275-6, PG 155, 504C-505 C.

⁴⁰⁸Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τοῦ τιμίου καὶ νομίμου γάμου*, PG 155, 279, 281, 509B, 512 AC.

μυστηρίου, στις οποίες όσο προχωρεί το μυστήριο, τόσο εντονότερη είναι η αναφορά στην πνευματική τελείωση του ανδρόγυνου μέσα στην κατά Θεόν κοινή τους ζωή.

Εδώ ακριβώς αναδεικνύεται και η θέση και ο ρόλος της γυναίκας, τον οποίο ο Συμεών εντάσσει στο πλαίσιο που αναφέραμε στην παραπάνω ενότητα. Παραπέμπει δηλαδή στην κατά την τέλεση του μυστηρίου επίκληση του Θεού, οποίος κατα τη διήγηση της *Γενέσεως* έπλασε «τὸν ἄνθρωπον (Αδάμ) καὶ ἐξ αὐτοῦ τὴν γυναῖκα εἰς βοηθόν», και ερμηνεύει και την υπάρχουσα στην ευχή του γάμου φράση «ὁ Θεὸς ὁ πάντα ποιήσας τῇ ἰσχύει σου, καὶ στερεώσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν στέφανον τῶν κτισμάτων σου εὐλόγησας», λέγοντας ότι πατήρ των συναπτομένων στον γάμο είναι ο Δημιουργός Θεός⁴⁰⁹.

Για να γίνει όμως καλύτερα κατανοητή η σχέση της γυναίκας προς τον άνδρα και επίσης θέλοντας μέσα από το έργο του Αγίου Συμεών Θεσσαλονίκης να ερμηνεύσουμε την οπτική που έχει για τη θέση της γυναίκας στη λατρεία, θα πρέπει να ανατρέξουμε στη σχετική Παύλεια διδασκαλία (Α΄ Κορ. ια΄ 3-12 και Έφεσ. ε΄, 22-29), την οποία και ο ίδιος ο Συμεών ερμηνεύοντας τις ευχές του γάμου συνδέει με τη διδαχή της Δημιουργίας. Στη σύνδεση αυτή, ξεκινώντας από τη Γένεση, θα δούμε ότι στην πρώτη διήγηση της δημιουργίας του ανθρώπου περιγράφεται χαρακτηριστικά ότι «έποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς» (Γεν. 1, 26-27). Μέσα από αυτό το χωρίο καταδεικνύεται η εξ αρχής διάκριση που υπάρχει στα δύο φύλα (άνδρας και γυναίκα), δηλαδή η διάκριση μέσα στην ενότητα της δημιουργίας του ανθρώπου («έποίησεν..τον ἄνθρωπον»). Η διάκριση αυτή δεν είναι βέβαια διχαστική της ενότητας της φύσεως του ανθρώπου. Το «ποιήσωμεν τὸν ἄνθρωπον» αφορά και τους δύο, άνδρα και γυναίκα, που ως άνθρωποι φέρουν το «κατ' εἰκόνα» και «καθ' ὁμοίωσιν» Θεού. Διδάσκεται άρα η ισοτιμία των δύο φύλων ως προς τη φύση τους. Η ισοτιμία αυτή φαίνεται ξεκάθαρα στη δεύτερη διήγηση της Γενέσεως για τη δημιουργία του ανθρώπου (Γεν. β΄, 18-24), κατά την οποία ο Τριαδικός Θεός έπλασε τον άνθρωπο (Αδάμ) και του έδωσε σύντροφο για να μην είναι μόνος: «Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεός, οὐ καλὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον· ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτόν» (Γεν. β΄, 18). Από το χωρίο αυτό συνάγεται ότι η γυναίκα έχει την ίδια φύση με τον άνδρα, άρα είναι ομότιμη προς τον άνδρα, αφού πλάσθηκε από την πλευρά του Αδάμ, ο οποίος δήλωσε «τοῦτο νῦν ὅστοῦν ἐκτῶν ὀστέων μου καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου, αὕτη κληθήσεται γυνή» (Γεν. β΄, 23).

⁴⁰⁹Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τοῦ τιμίου καὶ νομίμου γάμου*, 279, 281, PG 155, 509B, 512C.

Εδώ ακριβώς θα πρέπει να εστιασθεί η προσοχή μας, προκειμένου να ερμηνευθεί σωστά η φράση του Συμεών ότι κατά την τελετή του αρραβώνος θα πρέπει να τοποθετήσει ο λειτουργός «τὸν μὲν ἄνδρα ἐκ δεξιῶν, ἐπεὶ καὶ οὗτος ἄρχων καὶ κεφαλὴ τῆς γυναικός, τὴν γυναῖκα δὲ ἐξ ἀριστερῶν, ὡς ὑποδεεστέραν, καὶ ὡς ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ»⁴¹⁰. Στο κείμενο αυτό διαφαίνεται η σύνδεση της βιβλικῆς διήγησης της Δημιουργίας με την Πάυλεια διδασκαλία της "υποταγῆς" της γυναίκας στον ἄνδρα, ο οποίος είναι «κεφαλὴ τῆς γυναικός» (Ἐφεσ. ε', 22-23). Η έννοια της «υποταγῆς» της γυναίκας στον ἄνδρα δεν δηλώνει στην προκείμενη περίπτωση κάποια «κοινωνική κυριαρχία», ὅπως εσφαλμένα ἔχει υποστηριχθεῖ ἀπὸ επικριτὲς τῶν σχετικῶν βιβλικῶν κειμένων, ἐπιηρεασμένων κυρίως ἀπὸ τὰ φεμινιστικὰ κινήματα τοῦ 19ου καὶ κυρίως τοῦ 20ου αἰ. Ὅπως τονίζεται στὴν *Α' Προς Κορινθίους ἐπιστολή* τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἡ έννοια τῆς "κεφαλῆς", που με αὐτὴν συνδέεται καὶ ἐξ αὐτῆς ερμηνεύεται καὶ ἡ ἀνωτέρω "υποταγή", θα πρέπει νὰ ερμηνευθεῖ ὡς «φυσικὴ ὁμοτιμία», ὅτι δηλαδή ἡ γυναίκα εἶναι ἐνταγμένη στὴν ἴδια φύση με τὸν ἄνδρα, ἀφοῦ ἡ Εὐὰ ἔχει πλασθεῖ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ φυσικοῦ γενάρχη, τοῦ Ἀδάμ. Αὐτὸ το τονίζει με σαφήνεια ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: «οὐ γὰρ ἔστιν ἄνῆρ ἐκ γυναικός, ἀλλὰ γυνὴ ἐξ ἀνδρός» (Α' Κορ. ια' 8).

Με τὴν ἴδια σαφήνεια ὀρίζει ὁ Παῦλος καὶ τὴν «κεφαλὴ» ὡς φυσικὴ ἀρχή: Ὁ ἄνδρας εἶναι κεφαλὴ τῆς γυναίκας, ὅπως ὁ ἄνδρας ἔχει ὡς κεφαλὴ τοῦτον Χριστό καὶ ὁ Χριστὸς τὸν Θεό (Πατέρα). Δηλαδή, ὁ ἄνδρας εἶναι ὁ φυσικὸς γενάρχη, καὶ ἀρα ἡ γυναίκα ἐντάσσεται στὴν ἴδια φύση με αὐτὸν τὸν φυσικὸ γενάρχη τῆς ἀνθρωπότητος (=υποταγή), ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς κατὰ τὴ θεότητα αὐτοῦ εἶναι τῆς ἴδιας ουσίας (ὁμοούσιος) με τὸν Θεό Πατέρα, τὴν πηγὴ καὶ τὴν ἀρχὴ τῆς Θεότητος. Ὁ Συμεών, σε μιαν ἄλλη ἐνότητα (αὐτὴν τῆς τάξεως μέσα στὴν ἱερωσύνη) τονίζει τὴν ἐν λόγῳ διδασκαλία γιὰ τὸν Θεό Πατέρα-ἀρχὴ τῆς ουσίας καὶ τῆς δυνάμεως μέσα στὴν Ἁγία Τριάδα. Λέγει ὅτι ὑπάρχει «τάξις» μέσα στὴν Ἁγία Τριάδα, κατὰ τὴν ὁποία ἓνα μόνο αἷτιο καὶ μία ἀρχὴ νοεῖται σε αὐτὴν, ὁ Θεὸς Πατὴρ, καὶ ἀρα μία εἶναι ἡ θεία οὐσία καὶ ἡ θεία δύναμις⁴¹¹. Ἀναλόγως καὶ στὸν κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἄνθρωπο ὑπάρχει ἓνας φυσικὸς γενάρχη, ὁ Ἀδάμ.

Ἡ κοινωνιολογικὴ ἐρμηνεία, που βασίζεται σε ἰδεολογικὰ συστήματα, χωρὶς νὰ λαμβάνει ὑπόψη τῆς θεολογικῆς ἐρμηνείας, ὄχι μόνο παρερμηνεύει τὴν έννοια τῆς "κεφαλῆς", ἀλλὰ δὲν ἔχει καὶ τὴ δυνατότητα νὰ κατανοήσῃ με ποιὸν τρόπο ὁ Χριστὸς εἶναι κεφαλὴ τοῦ ἀνδρός. Ἀδυνατοῦν ἔτσι νὰ συνδέσουν τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ με τὴ σῶζουσα θεία χάρη καὶ στεροῦν κάθε προοπτικὴ πνευματικότητας στὴν ἀνθρώπινη κοινωνία, ἐγκλωβίζοντας αὐτὴν σε μιὰ ἐγκόσμια υλικὴ ὀπτική.

⁴¹⁰Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τοῦ τιμίῳ καὶ νομίμου γάμου*, 278, PG 155, 508BC.

⁴¹¹Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τῶν ἱερῶν χειροτονιῶν*, 213, PG 155, 425C.

Ο Συμεών τονίζει αντίθετα ότι ο δημιουργός Θεός Λόγος έγινε άνθρωπος για να αναπλάσσει και αγιάσει την ανθρωπότητα, αφού καθάρισε και έλαβε την ανθρώπινη φύση από την Αγίαν Παρθένο⁴¹². Υπό την έννοια αυτή όχι μόνο συνδέεται η Δημιουργία με την Εκκλησία, αφού η θεία βούληση για τον άνθρωπο αποκαθίσταται στην εν Χριστώ ανακαινισμένη ανθρωπότητα, αλλά και ο Χριστός είναι ο "πνευματικός γενάρχης" και άρα η "κεφαλή" της ανακαινισμένης αυτής ανθρωπίνης φύσεως. Για τον λόγο αυτό ο Χριστός χαρακτηρίζεται στην παύλεια διδασκαλία, την οποία υπονοεί ο Συμεών, ως «ἔσχατος Ἀδάμ» και «δεύτερος ἄνθρωπος» (νέος Αδάμ) και ως «Κεφαλή της Εκκλησίας», η οποία είναι *Σώμα Χριστού* (Α΄ Κορ. ιε΄, 22-23 και 45-49, Εφεσ. ε΄, 23).

Η θέση της γυναίκας ως ομότιμης προς τον άνδρα διατυπώνεται και με έναν άλλο συμβολικό τρόπο μέσα στην τελετή του αρραβώνος, όπως τον ερμηνεύει ο Συμεών: Η σύμπλεξη των χειρών του ανδρός και της γυναίκας αποτυπώνει την ένωση σε μια μονάδα αναμεταξύ τους, αλλά και με το Χριστό την κεφαλή της Εκκλησίας: «ἵνα ὁ Θεὸς ὁ τὰ διηρημένα συναγαγὼν εἰς ἐνότητα...»⁴¹³. Ἔτσι, «τα δύο πρόσωπα του άνδρα, ως φορέα της ανθρώπινης φύσης, και της γυναίκας, ως «βοηθού» του ανδρός ενώνονται «εις σάρκαν μίαν» (Εφεσ. ε΄, 31), σχηματίζοντας μια δυάδα- μονάδα με τη συζυγική τους ένωση που αντανακλά τη θεία ενότητα»⁴¹⁴. Ἔτσι βασιλεύει η ενότητα, που όμως δεν αποκλείει τη λειτουργική διάκριση των ρόλων του κάθε μέρους της ενότητας.

Αυτό φαίνεται στην τελετή του αρραβώνα, όταν, όπως αναφέρει ο Συμεών, δηλώνοντας τη συμβολική συνήθεια της εποχής του, ο ιερέυς «τῆ ἱερᾶ τίθησι τραπέζη δακτύλιον σιδηροῦν διὰ τὸ στερρόν τοῦ ἀνδρός, καὶ δακτύλιον χρυσοῦν, διὰ τὸ ἀπαλὸν τε καὶ ἀγνὸν τῆς γυναίκος»⁴¹⁵. Θα λέγαμε δηλαδή ότι το σιδερένιο δακτυλίδι του άνδρα δηλώνει τη *σταθερότητα* της ανακαινισμένης μέσα στην Εκκλησία φύσης του ανθρώπου, φορέας της οποίας είναι όπως είπαμε ο άνδρας ως "τύπος" του γενάρχου Αδάμ, ενώ το χρυσό δακτυλίδι της γυναίκας δηλώνει την καθαρότητα και την ηρεμία της *επικοινωνίας και κοινωνίας* μέσα στην οικογένεια, φορέας της οποίας είναι όπως είδαμε η γυναίκα ως "τύπος" της Εύας. Επίσης, ο Χριστός, ως κεφαλή της οικογένειας, εγγυάται την πνευματική ανακαίνιση της ανθρώπινης φύσης και της ανθρώπινης κοινωνικότητας, όπως αυτή βιώνεται μέσα στη θεία Λατρεία της Εκκλησίας.

⁴¹²Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τῶν ἱερῶν τελετῶν*, 41, PG 155, 181A.

⁴¹³Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τοῦ τιμίου καὶ νομίμου γάμου*, 278, PG 155, 508C.

⁴¹⁴Σαμαράς, Θεολόγος (αρχιμ). *Γάμος. Προβλήματα και προοπτικές στη σύγχρονη κοινωνία εξ απόψεως Κανονικού Δικαίου*, Ιδιωτ. έκδ., Αθήνα 2019, σ.25.

⁴¹⁵Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τοῦ τιμίου καὶ νομίμου γάμου*, 277, PG 155, 508A.

Θα πρέπει επίσης εδώ να παρατηρήσουμε ότι η ως άνω «ένωση των διαιρεμένων μελών», δεν παραπέμπει βέβαια σε κάποια φερόμενη απόσχιση κάποιου ενιαίου αρχηγόνου ανθρώπου, όπως θεωρίες αυτού του είδους ακούγονται στις ημέρες μας, αλλά αντίθετα δηλώνει την αντιστροφή και τη διόρθωση της διατάραξης της ένθεης κοινωνίας του άνδρα και της γυναίκας, όπως αυτή προκλήθηκε κατά τη στιγμή της πτώσεως. Η διαίρεση δηλαδή συνέβη, όταν η γυναίκα, η οποία όπως προαναφέραμε δηλώνει με τη δημιουργία της την έναρξη της κοινωνικότητας του ανθρώπου («ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτόν»), δίδαξε την αποστασία και άρα την αποκοπή της κοινωνίας με τον Θεό. Αυτό είχε άμεσες επιπτώσεις στην ανθρώπινη κοινωνία, δηλαδή την αμαρτία, που ευθύνεται για την απόσχιση, τον διχασμό την κοινωνική εξαθλίωση. Ατή η ενότητα αποκαθίσταται και βασιλεύει στόν γάμο, τον οποίο ο Κύριος «ὡς δημιουργὸς συνεστήσατο καὶ εὐλόγησεν»⁴¹⁶.

Η ενότητα μέσα στην οικογένεια, καθώς και η διάκριση με βάση τον αναλογούντα ρόλο στο κάθε φύλο, πλαισιώνονται από την κατά φύσιν ισοτιμία του άνδρα και της γυναίκας. Παράλληλα όμως η ισοτιμία αυτή δεν αποκλείει και τη διάκριση των ρόλων. Και αυτή η διάκριση και συγχρόνως η ενότητα φαίνεται ξεκάθαρα στην παύλεια διδασκαλία, την οποία είδαμε ότι επικαλείται και ο Άγιος Συμεών.

Ο Απόστολος Παύλος στην επιστολή προς Εφεσίους αναφέρει: «Οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν» (Εφεσ. 5:25). Ο γάμος δηλαδή δεν αποτελεί απλώς ένα κοινωνικό συμβόλαιο, αλλά ως μυστήριο της Εκκλησίας έχει στόχο την τελείωση των προσώπων και τη σωτηρία. Παράλληλα, ο επίσκοπος Θεσσαλονίκης στο έργο του κάνει ειδική μνεία στον Ισαάκ και τη Ρεβέκκα⁴¹⁷, μνημονεύοντας μόνο αυτό το ζεύγος της Παλαιάς Διαθήκης. Όπως σημειώνει «αυτήν μόνη έλαβε γυναίκα ο Ισαάκ», θέλοντας να τονίσει τη σημασία της μονογαμίας. Αυτή είναι ένα άλλο δείγμα της αξίας που έχει η γυναίκα στην Εκκλησία, αντίθετα με καταστάσεις που επικρατούν σε μη χριστιανικές κοινωνίες.

Για να τονίσει μάλιστα ο Συμεών τη σημασία της μονογαμίας, όπως αυτή προκύπτει από την εντολή του Δημιουργού, συνδέει συμβολικά γάμο και παρθενία, τονίζοντας ότι η καθαρότητα μέσα στον γάμο είναι η αποφυγή της μοιχείας (= αμίαντος κοίτη)⁴¹⁸. Με ανάλογο τρόπο αναφέρεται στην παρθενία των μοναχών χρησιμοποιώντας την ορολογία του γάμου: Όσοι επιδίδονται στην παρθενία παντρεύονται τον Χριστό.

⁴¹⁶Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τῶν ἱερῶν τελετῶν*, 46, PG 155, 192B.

⁴¹⁷Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τοῦ τιμίου καὶ νομίμου γάμου*, 278, PG 155, 508C.

⁴¹⁸Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τοῦ τιμίου καὶ νομίμου γάμου*, 282, PG 155, 512D.

β. Η γυναίκα και η μυστηριακή ιερωσύνη

Στο έργο του Αγίου Συμεών Θεσσαλονίκης θα παρατηρήσει κανείς ότι η γυναίκα δεν αναφέρεται ποτέ όταν γίνεται λόγος για το μυστήριο της ιερωσύνης. Ο Ιωάννης Φουντούλης, βαθύς μελετητής του Επισκόπου Θεσσαλονίκης διαπιστώνει ότι όλα τα μυστήρια και οι ιερές τελετές στο έργο του αποτελούνται από δύο στοιχεία, υλικό και πνευματικό, που παραπέμπουν στη θεία ενανθρώπιση, αφού συστάθηκαν από τον ίδιο τον Χριστό και συμβολίζουν τη σάρκωση του⁴¹⁹. Τα σημεία αυτά δείχνουν καθαρά ότι το κέντρο των ιερών μυστηρίων, τελετών και ακολουθιών, είναι ο Χριστός-ανήρ, κεφαλή της Εκκλησίας και μέγας Αρχιερεύς⁴²⁰. Οι απόστολοι παρέλαβαν από τον Χριστό μαζί με την αποστολή και τα αξιώματά Του. Το *Προφητικό* αξίωμα, που είναι η εξουσία να κηρύττουν το ευαγγέλιο, το *Αρχιερατικό* αξίωμα, δηλαδή την εξουσία να τελούν τα ιερά μυστήρια και να μεταδίδουν τη θεία χάρη, και το *Βασιλικό*, δηλαδή να έχουν την εξουσία να ποιμαίνουν την Εκκλησία. Τα τρία αυτά αξιώματα συνένωσε ο Χριστός στον εαυτό Του αρμονικά⁴²¹. Κατά την τέλεση της θείας Ευχαριστίας, καθώς και στις άλλες λειτουργικές πράξεις της Εκκλησίας, παρίσταται ζωντανός ο ίδιος ο Χριστός. Επομένως, η ιερωσύνη έχει ως πηγή της τον ίδιο τον Θεό – Πατέρα και προσφέρεται ως κοινή δωρεά της Αγίας Τριάδος που χορηγείται από αυτήν μέσω του Λόγου που ενανθρώπησε⁴²².

Η ιερωσύνη, λοιπόν, είναι δώρο του Θεού που δόθηκε στον άνθρωπο και δίδεται αποκλειστικά και μόνον στους άνδρες, εφ' όσον εκπηγάζει εκ του Μεγάλου Αρχιερέως Χριστού και όχι σε όλους ανεξαίρετα τους ανθρώπους, οι οποίοι έχουν την κοινή (γενική) ιερωσύνη, μέσω του αγίου βαπτίσματος. Ο Άγιος Συμεών, όπου αναφέρεται στη μυστηριακή ιερωσύνη και σε χειροτονίες, χρησιμοποιεί αποκλειστικά το αρσενικό άρθρο. Ειδικότερα για τον επίσκοπο δηλώνει ότι βρίσκεται εις τύπον και τόπον Χριστού: «Καὶ ἴσταται ὁ ἀρχιερεύς, τὸν Χριστὸν σαυτὸν τυπῶν, τὴν αὐτοῦ δύναμιν ἔχων»⁴²³. Βέβαια το ζήτημα της χειροτονίας των γυναικών δεν είχε τεθεί τότε στην Εκκλησία, αφού αυτό προέκυψε από τις προτεσταντικές Κοινότητες στη Δύση, από χριστιανές φεμινίστριες, οι οποίες, επηρεασμένες από τα φεμινιστικά κινήματα, επέμεναν για την ισότητα ανδρών και γυναικών στα πάντα μέσα στην Εκκλησία, θέτοντας ζήτημα χειροτονιών γυναικών. Υπήρχε όμως

⁴¹⁹Φουντούλης, *Το λειτουργικόν έργον Συμεών του Θεσσαλονίκης*, σ. 129.

⁴²⁰Φειδάς, *Εκκλησιολογία*, σ. 359.

⁴²¹Ματσούκας, Νικόλαος. *Δογματική καὶ Συμβολική Θεολογία Γ'*, [Φιλοσοφική καὶ Θεολογική Βιβλιοθήκη 34], εκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2001, σ. 283.

⁴²²Τρεμπέλας, Παναγιώτης. *Δογματική*, εκδ. «Ο Σωτήρ», τόμ. Γ', Αθήναι 2003, σ. 287.

⁴²³Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τῶν ἱερῶν τελετῶν*, 62, PG 155, 224B.

απαγόρευση εισόδου των γυναικών στα φρικτά και ιερά άγια των αγίων, την παράβαση της οποίας ο ιεράρχης στιγματίζει με αυστηρές εκφράσεις: «Τοὺς δὲ ἱεροὺς οἴκους βατοὺς τίθενται πολλοῖς καὶ αὐτὰ τὰ ἄδυτα καὶ φρικτὰ· καὶ οὐ γυναιξὶ μόνον εἰσητὰ, ἀλλὰ καὶ ἡλικία πάση καὶ...ἀκαθάρτοις...»⁴²⁴. Συνάγεται επίσης και από άλλα κείμενα του Αγίου Συμεών ότι η γυναίκα είναι αποκλεισμένη από τη μυστηριακή ιερωσύνη.

Ο Συμεών σε ζητήματα που αφορούν την «αποστολική διαδοχή» αναφέρεται μόνο σε άνδρες. Τονίζει ότι τα ιερά λειτουργήματα μέσα στην Εκκλησία «ἐν ἱερωμένοις ὀφείλουιν εἶναι διακόνους καὶ πρεσβυτέρους καὶ οὐκ ἀνδράσι κοσμικοῖς καὶ μὴ ἱερωσύνην ἔχουσιν»⁴²⁵. Παράλληλα, σε ερώτηση «τίνα τυποῖ ὁ Ἀρχιερεύς», ο Συμεών απαντά ότι ο Αρχιερεύς δηλώνει τον Κύριον⁴²⁶, ενώ αναφέρει, παραπέμποντας στα αρεοπαγίτικα έργα, ότι «φωτιστικός ὁ ἐπίσκοπος, καὶ τελείαν ἔχων τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, καὶ διὰ τοῦτο τὴν μεταδοτικὴν πλουτεῖ τῶν θείων φώτων χάριν· τουτέστι τῶν χαρισμάτων τὴν δωρεάν, τὸν Πατέρα τῶν φώτων Θεὸν μιμούμενος» και «ὅτι ὁ ἀρχιερεύς ἐστὶν ὁ τὰ πάντα διὰ τῶν ἱερέων καὶ τῶν λοιπῶν κληρικῶν (χειροτονήσας αὐτούς) ἐνεργῶν ἐν τοῖς μυστηρίοις. Καὶ Διονύσιος τοῦτο φησι»⁴²⁷.

Παρομοίως και σε περιπτώσεις που ο Συμεών αναφέρεται σε ζητήματα που αφορούν την παραδεδομένη στους αποστόλους σωτηριολογική διδασκαλία, πάλι αποκλείει τις γυναίκες, και κάνει λόγο μόνο για διδασκαλία Πατέρων, αναφερόμενος μόνο σε άνδρες. Στό τέλος της πραγμάτευσής του για το μυστήριο του γάμου αναφέρει ότι ίσως παραμένουν κάποια ερωτήματα ακόμη, αλλά δεν θα τα απαντήσει, τονίζοντας ότι «οὐ πρὸς ἡμᾶς περὶ τούτων λέγειν· ὅτι καὶ περὶ πάντων σαφῶς ἡμᾶς ἐκδιδάσκουν οἱ Πατέρες»⁴²⁸. Ὅσον αφορά το ερώτημα για ποιούς Πατέρες ομιλεῖ, θα απαντήσει ο ίδιος, όταν αναλύει τη σημασία του «δι' εὐχῶν τῶν ἀγίων Πατέρων ἡμῶν...», λέγοντας ότι ως «ἅγιοι Πατέρες» εννοούνται οἱ ἀρχιερεῖς, οἱ ἱερεῖς και ο χορός των αγίων. Και εδώ όμως δεν αναφέρεται σε γυναίκες, καίτοι υπάρχουν αγίες μητέρες, η ίδια η Παναγία. Αυτό πιστεύουμε θα μπορούσε να δικαιολογηθεί μόνο εάν θεωρηθεί ότι η ως ἄνω ευχή συνδέεται με την *ευλογία του Κυρίου*, αφού ο Άγιος Συμεών επιλέγει την ευχή «Δι' εὐχῶν...» ως τρόπο έναρξης των Ακολουθιών απόντος ἱερέως, θέλοντας να τονίσει ότι όταν δεν υπάρχει ἱερέας, αρχίζει κάποιος χωρίς ο ίδιος να ευλογεῖ αφού δεν είναι ἱερώμενος, αλλά με τις ευχές των αγίων Πατέρων.

⁴²⁴Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος κατὰ πασῶν τῶν αἱρέσεων*, 21, PG 155, 108AB

⁴²⁵Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τῶν ἱερῶν χειροτονιῶν*, 248, PG 155, 465D.

⁴²⁶Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τῆς ἱεραῆς λειτουργίας*, 97, PG 155, 289D-291A.

⁴²⁷- Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τῆς ἱεραῆς τελετῆς τοῦ ἀγίου μύρου*, 75-76, PG 155, 249 CD-252A.

⁴²⁸Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τοῦ τιμίου καὶ νομίμου γάμου*, 282, PG 155, 513D.

Κατά συνέπεια ως «χορὸ τῶν ἀγίων» θα πρέπει να εννοεί ο Συμεών τους κεκοιμημένους Πατέρες (κληρικούς). Σε αυτό συνηγορεί η σύνολη διδασκαλία του για τη συνδεδεμένη με την ιερωσύνη ευλογία: Η ευλογία του Μεγάλου Αρχιερέως, του Χριστού, στο «τυπικόν» της θείας Λατρείας παρέχεται από τον επίσκοπο και από τους χειροτονημένους από αυτόν κληρικούς, αφού ο επίσκοπος ως «Ἀρχιερεὺς τὸν Ἰησοῦν ἐκτυπῶν...εὐφημεῖται»⁴²⁹, ενώ η Αρχιερωσύνη του Χριστού ενεργεί στη θεία Λατρεία δια του Αρχιερέως (επισκόπου), και κανείς ιερέυς δεν μπορεί να ιερουργεί χωρίς χειροτονία, διότι οι «χειροτονημένοι τῆς εὐλογίας μετέχουσι»⁴³⁰.

Η αποσύνδεση της γυναίκας από το μυστήριο της ιερωσύνης δεν οφείλεται βέβαια σε φερόμενες αντιλήψεις μιας παλαιότερης εποχής, την οποία οι νεότεροι επικριτές της απαγόρευσης της χειροτονίας των γυναικών χαρακτηρίζουν ως παρωχημένη "πατριαρχική κοινωνία". Έχουμε αναφέρει στην αρχή της παρούσας πραγματεύσεως, εξ αφορμής της διδασκαλίας του Αγίου Συμεών, ότι οι λόγοι που συνδέονται με τη λειτουργική πράξη είναι *θεολογικοί* και άρα *διαχρονικοί*. Κατά συνέπεια δεν τίθεται λόγος κάποιας κοινωνικής υποβάθμισης της γυναίκας στην Εκκλησία. Η σύνδεση της μυστηριακής ιερωσύνης με την ανδρότητα του Χριστού είναι η πραγματική αιτία, και αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η γυναίκα δεν μπορεί να δικαιολογηθεί *εις τύπον και τόπον του Χριστού*, ο οποίος είναι ο πνευματικός γενάρχης (ἔσχατος ἢ νέος Αδάμ). Αλλά και η από άμβωνος διδασκαλία της σωτηρίας, δηλαδή η *αποστολική διδαχή*, δεν είναι δυνατόν να εκπροσωπηθεί τυπολογικά από τη γυναίκα, αφού κατά την πτώση των Πρωτοπλάστων η γυναίκα «δίδαξε» την αποστασία, ενώ μέσα στη ζωή της Εκκλησίας πραγματοποιείται η αντιστροφή των ενεργειών και των δεδομένων της πτώσεως⁴³¹.

γ. Η Θεοτόκος και η Εκκλησία

Για να καταστεί φανερή στην ολοκληρία της ποιὰ πραγματικά κατά τον Άγιο Συμεών Θεσσαλονίκης είναι η θέση, την οποία αποδίδεται στη γυναίκα μέσα στη λατρευτική ζωή της Εκκλησίας, θα πρέπει να αναφερθούμε στη διδασκαλία – εγκώμιον του εν λόγω Αγίου για την Παναγία. Την

⁴²⁹Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περί τῆς ἱερᾶς λειτουργίας*, 98, PG 155, 292D.

⁴³⁰Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περί τοῦ ἁγίου μύρου*, 77, PG 155, 252AB. Βλ και στο *Περί τῆς ἱερᾶς λειτουργίας*, 83, PG 155, 261B.

⁴³¹Κοντογιάννης, Κάρμης, «Μια Ορθόδοξη προσέγγιση του ζητήματος της χειροτονίας των γυναικών», σσ. 566, 586-587. Βλ. επίσης Φειδάς, Βλάσιος. «Το ανεπίτρεπτον της ιερωσύνης των γυναικών κατά τους ιερούς κανόνες», στο *Η θέσις της γυναίκας εν τη Ορθοδόξω Εκκλησία και τα περί χειροτονίας γυναικών*, [Διορθόδοξον Θεολογικόν Συνέδριον, Ρόδος, 30 Οκτωβρίου -7 Νοεμβρίου 1988], Επιμ. Γεννάδιος Λυμούρης, εκδ.Τέρτιος,Κατερίνη 1994, σσ. 248-262.

αποκαλεί «παρθένον αγία»⁴³², την οποία εξαιρέτως μνημονεύει ο ιερέυς στην ιερότερη στιγμή της Θείας Λειτουργίας, ώστε να έχουμε την κοινωνία μετ' αυτής και την παρρησία της⁴³³. Εγκωμιάζει την μητέρα του Θεού, η οποία «ὑποστατικῶς ἕως ἔτεκεν αὐτὸν τὸν Λόγον ἐν τῇ μήτρᾳ ἐδέξατο», και την αποκαλεί «πάντων (αγίων και αγγέλων) μετὰ Θεὸν τιμιωτέρα», επειδή με την φρικτή αυτή Θεία Οικονομία (Θεία σάρκωση) «καὶ ἡμεῖς τοῦ τοιούτου μεγίστου δώρου τῆς αρχιερωσύνης Χριστοῦ του Θεοῦ ἡμῶν ἠξιώθημεν»⁴³⁴.

Βλέπουμε όμως ότι καίτοι ο Συμεών εγκωμιάζει την Παναγία Θεοτόκο για τη συνέργειά της στη φρικτή και άρρητη Θεία Οικονομία, στη Θεία δηλαδή σάρκωση και στην εξ αυτής «ευεργεσία-μέγιστο δώρο» που πηγάζει από την αρχιερωσύνη του Χριστού, δεν κάνει πουθενά λόγο για μυστηριακή ιερωσύνη της Θεομήτορος. Το εγκώμιο στην Παναγία αφορά την καθαρότητά της, την αγιότητά της και τη συνέργεια στο μυστήριο της Θείας σαρκώσεως. Η υπεραγία Θεοτόκος μετά τον Χριστό τιμιωτέρα πάνω από όλους τους Αγίους και τους Αγγέλους είναι από μόνη της η μέγιστη μαρτυρία για την τιμή που αποδίδει η Εκκλησία στη γυναίκα, την οποία τιμά ως σύμβολο της ίδιας της μητρότητας και καθαρότητας της Εκκλησίας.

Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Η Εκκλησία μέσα στη λατρευτική της ζωή τιμά την γυναίκα. Την αναδεικνύει ως κατά τη φύση της ισότιμη προς τον άνδρα, ως απαραίτητη επίσης για την κοινωνικότητα και την κοινωνική ανέλιξη του ανθρώπου προς το "καθ' ομοίωσιν". Κυρίως όμως στο πρόσωπο της Υπεραγίας Θεοτόκου της αποδίδει την υψίστη τιμή μετά τον Υιό της και Θεό. Αυτές είναι συνοπτικά οι θεμελιώδεις γραμμές της διδασκαλίας του Αγίου Συμεών Θεσσαλονίκης για τη θέση της γυναίκας στην Εκκλησία και στη Θεία Λατρεία.

Σε δευτερεύοντα λόγο έρχεται το ζήτημα του αποκλεισμού της γυναίκας από τη μυστηριακή ιερωσύνη, όπως το συνάγουμε και από τη διδασκαλία του Αρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, το οποίο δεν συνδέεται με παρωχημένες κοινωνικές πεποιθήσεις, ούτε εγκλωβίζεται σε κοινωνιολογικές ιδεολογίες, αλλά συνάπτεται προς τη σωτηριολογική προοπτική της Εκκλησίας, και ως τέτοιο είναι θεολογικό ζήτημα. Εξ άλλου αναφέραμε ότι διδάσκει ο Άγιος Συμεών ότι η Αγία Παρθένος, η

⁴³²Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περί τῶν ἱερῶν τελετῶν*, 42, PG 155, 184 C.

⁴³³Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περί τοῦ θείου Ναοῦ*, 87, PG 155, 734B.

⁴³⁴Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περί τῶν ἱερῶν χειροτονιῶν*, 207, PG 155, 420AB.

υπεραγία Θεοτόκος κατέχει δεσπόζουσα θέση. Είναι η γυναίκα εκείνη που δέχεται να αναλάβει τον καθοριστικό ρόλο στο σχέδιο της θείας Οικονομίας και να γίνει Μητέρα του Θεού. Η Αγία Γραφή, οι λειτουργικές ακολουθίες, οι ευχές αναφέρονται πάντοτε στη Θεοτόκο και επιβεβαιώνουν το γεγονός πως είναι η Νέα Εύα, η βοηθός του Νέου Αδάμ – Χριστού. Και όλα αυτά χωρίς να κατέχει καμία επισκοπική ή ιερατική θέση και χωρίς να υπάρχει καμία θεομητορική αναφορά για το επίμαχο θέμα περί της χειροτονίας των γυναικών στον ιερατικό βαθμό. Έτσι, στην τυπολογία της θείας λατρείας η παράδοση της Εκκλησίας ανέθεσε μόνο σε άνδρες την άσκηση του λειτουργήματος της ιερωσύνης, με σκοπό να παρουσιάζουν εικονιστικώς την Κεφαλή της Εκκλησίας στο Σώμα της Εκκλησίας.

Η θεολογική ερμηνεία της λατρευτικής πράξης δηλώνει μιαν εντελώς διαφορετική πραγματικότητα, από εκείνη που υποθέτει η φεμινιστική κοινωνική ερμηνεία με τις ιδεολογικές της θέσεις. Οι θέσεις αυτές απορρίπτοντας την παύλεια ερμηνεία της "κεφαλής" παρερμηνεύουν την "υποταγή", θεωρώντας την κυριολεκτικά ως υποτίμηση και ως κοινωνική υποβάθμιση της γυναίκας, ενώ αντιθέτως η εκκλησιαστική διδασκαλία, την οποία αναφέρει ο Συμεών ορίζει ότι, με βάση την εκφρασθείσα θεία βούληση κατά τη Δημιουργία, η γυναίκα εντάσσεται στη φύση του άνδρα («υποτάσσεται») και άρα είναι ομότιμη προς αυτόν. Ο ιδεολογικός εγκλωβισμός όσων επικαλούνται μια αδιάκριτη και ισοπεδωτική ταύτιση άνδρα και γυναίκας, αδυνατεί να κατανοήσει με ποιόν τρόπο ο Χριστός ως "κεφαλή του ανδρός" είναι και κεφαλή της οικογένειας, που είναι η βάση και η θεμελιώδης αρχή μιας δημιουργικής οικογένειας, αποτελούσας τον πυρήνα της ανθρώπινης κοινωνίας.

Πηγές

Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος κατά πασῶν τῶν αἱρέσεων*, Migne PG 155, Paris (1857-1912) 536-670.

Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τοῦ θείου Ναοῦ*, Migne PG 155, Paris (1857-1912) 697-749.

Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τῆς ἱερᾶς λειτουργίας*, Migne PG 155, Paris (1857-1912) 253-304.

Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τοῦ ἁγίου μύρου*, Migne PG 155, Paris (1857-1912) 237-252.

Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τοῦ θείου Ναοῦ*, Migne PG 155, Paris (1857-1912) 697-749.

Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τοῦ τιμίου νομίμου γάμου*, Migne PG 155, Paris (1857-1912) 503-516.

Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν*, Migne PG 155, Paris (1857-1912)302-557.

Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τῶν ἱερῶν τελετῶν*, Migne PG 155, Paris (1857-1912) 176-238.

Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τῶν ἱερῶν χειροτονιῶν*, Migne PG 155, Paris (1857-1912) 361-470.

Ελληνική Βιβλιογραφία

Κοντογιάννης, Σπυρίδων & Κάρμης, Αθανάσιος. «Μια Ορθόδοξη προσέγγιση του ζητήματος της χειροτονίας των γυναικών», [Ανάτυπον εκ ης Επιστημονικής Επετηρίδος της Θεολογικής Σχολῆς Αθηνών, τόμ. ΛΓ΄], Αθήναι 1998.

Ματσούκας, Νικόλαος. *Δογματική καὶ Συμβολική Θεολογία Γ΄*, [Φιλοσοφική καὶ Θεολογική Βιβλιοθήκη 34], εκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2001

Σαμαράς, Θεολόγος (Αρχιμ). *Γάμος. Προβλήματα και προοπτικές στη σύγχρονη κοινωνία εξ απόψεως Κανονικού Δικαίου*, Ιδιωτ. έκδ., Αθήνα 2019

Τρεμπέλας, Παναγιώτης. *Δογματική*, εκδ. «Ο Σωτήρ», τόμ. Γ΄, Αθήναι 2003.

Φειδάς, Βλάσιος. «Το ανεπίτρεπτον της ιερωσύνης των γυναικών κατά τους ιερούς κανόνες», στο *Η θέσις της γυναικός εν τη Ορθοδόξω Εκκλησία και τα περί χειροτονίας γυναικών*, [Διορθόδοξον Θεολογικόν Συνέδριον, Ρόδος, 30 Οκτωβρίου -7 Νοεμβρίου 1988], Επιμ. Γεννάδιος Λυμούρης, εκδ.Τέρτιος,Κατερίνη 1994, σσ. 248-262.

Φειδάς, Βλάσιος. *Εκκλησιολογία μεταξύ Χριστολογίας και Πνευματολογίας υπό το φως της Πατερικής Παραδόσεως*, Αθήναι 2018.

Φουντούλης, Ιωάννης. *Το λειτουργικόν έργον Συμεών του Θεσσαλονίκης. Συμβολή εις την Ιστορίαν και Θεωρίαν της Θείας Λατρείας*, [Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου 84], Θεσσαλονίκη 1966.

ISSN 2945-0683